

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
<i>Cronologia epocii</i>	9

Actuale. Cronici 1944-1948

<i>Cuvînt-înainte</i>	27
Eliberarea Parisului.....	29
Sîngele libertății (<i>Combat</i> , 24 august 1944).....	30
Noaptea adevărului (<i>Combat</i> , 25 august 1944).....	33
Vremea disprețului (<i>Combat</i> , 30 august 1944).....	35
Jurnalismul critic.....	39
Critica noii prese (<i>Combat</i> , 31 august 1944).....	40
Jurnalismul critic (<i>Combat</i> , 8 septembrie 1944).....	44
Autocritică (<i>Combat</i> , 22 noiembrie 1944).....	47
Morală și politică.....	49
I (<i>Combat</i> , 8 septembrie 1944).....	50
II (<i>Combat</i> , 7 octombrie 1944).....	53
III (<i>Combat</i> , 12 octombrie 1944).....	57
IV (<i>Combat</i> , 29 octombrie 1944).....	60
V (<i>Combat</i> , 4 noiembrie 1944).....	63
VI (<i>Combat</i> , 24 noiembrie 1944).....	66
VII (<i>Combat</i> , 26 decembrie 1944).....	69
VIII (<i>Combat</i> , 11 ianuarie 1945).....	72
IX (<i>Combat</i> , 27 iunie 1945).....	76
X (<i>Combat</i> , 30 august 1945).....	79
XI (<i>Combat</i> , 8 august 1945).....	82
Carnea.....	85
I (<i>Combat</i> , 24 octombrie 1944).....	86
II (<i>Combat</i> , 22 decembrie 1944).....	89

III (<i>Combat</i> , 2 ianuarie 1945).....	92
IV (<i>Combat</i> , 17 mai 1945).....	95
V (<i>Combat</i> , 19 mai 1945).....	98
Pesimism și tiranie.....	101
Pesimismul și curajul (<i>Combat</i> , septembrie 1945).....	102
Apărarea inteligenței.....	106
După doi ani.....	111
Democrație și modestie (<i>Combat</i> , februarie 1947).....	112
Contaminarea (<i>Combat</i> , 10 mai 1947).....	115
Aniversare (<i>Combat</i> , 7 mai 1947).....	119
Nimic nu scuză acest lucru (<i>Combat</i> , 23 martie 1947).....	122
Nici victime, nici călăi.....	125
Secolul fricii (<i>Combat</i> , noiembrie 1948).....	126
Salvarea corpurilor.....	130
Socialismul mistificat.....	133
Revoluția travestită.....	137
Democrație și dictatură internațională.....	141
Lumea merge repede.....	145
Un nou contract social.....	148
Către dialog.....	152
Două răspunsuri lui Emmanuel d'Astier de la Vigerie.....	155
Primul răspuns (<i>Caliban</i> , nr. 16).....	156
Al doilea răspuns (<i>La Gauche</i> , octombrie 1948).....	168
Necredinciosul și creștinii.....	175
Trei interviuri.....	181
I.....	182
II Dialog de dragul dialogului.....	187
III.....	191
De ce Spania? (<i>Combat</i> , decembrie 1948).....	193
Martorul libertății (noiembrie 1948).....	203

Actuale II. Cronici 1948-1953

<i>Cuvînt-înainte</i>	217
Dreptate și ură.....	219
Persecutați – persecutori (1948).....	220
Fariseii dreptății (<i>Caliban</i> , 1950).....	224
Partidul Rezistenței (iunie 1951).....	227
Servituțile urii (<i>Le Progrès</i> , Crăciun 1951).....	231

Scrisori despre revoltă	235
Revoltă și conformism (<i>Arts</i> , 19 octombrie 1951)	236
Revoltă și conformism (continuare)	
(<i>Arts</i> , 18 noiembrie 1951)	239
Convorbire despre revoltă	
(<i>Gazette des Lettres</i> , 15 februarie 1952)	244
Epurarea celor puri (Paris, 28 mai 1952)	252
Revoltă și poliție (<i>La Nouvelle Critique</i> , iunie 1952)	255
Revoltă și romantism (<i>Le Libertaire</i> , mai 1952)	261
Revoltă și servitute	
(scrisoare către <i>Les Temps modernes</i> , 30 iunie 1952)	266
Creație și libertate	293
Apărarea libertății (<i>Franc-Tireur</i> , decembrie 1952)	294
Spania și cultura (30 noiembrie 1952)	300
Vremea speranței (1953)	307
Pîinea și libertatea	314
Artistul și timpul său	323

Actuale III. Cronici algeriene 1939-1958

<i>Cuvînt-înainte</i>	333
Mizeria din Kabylia	347
Sărăcia (<i>Alger républicain</i> , 6 iunie 1939)	348
Sărăcia (continuare) (<i>Alger républicain</i> , 7 iunie 1939)	354
Salariile (<i>Alger républicain</i> , 8 iunie 1939)	360
Învățămîntul (<i>Alger républicain</i> , 11 iunie 1939)	365
Viitorul politic (<i>Alger républicain</i> , 13 iunie 1939)	371
Viitorul economic și social	
(<i>Alger républicain</i> , 14 iunie 1939)	378
Concluzie (<i>Alger républicain</i> , 15 iunie 1939)	387
Criză în Algeria	391
Criză în Algeria (<i>Combat</i> , 13-14 mai 1945)	392
Foametea din Algeria (<i>Combat</i> , 15 mai 1945)	396
Vapoare și dreptate (<i>Combat</i> , 16 mai 1945)	400
Semnele crizei politice (<i>Combat</i> , 18 mai 1945)	403
Partidul Manifestului (<i>Combat</i> , 20-21 mai 1945)	408
Concluzie (<i>Combat</i> , 15 iunie 1945)	412
Scrisoare către un militant algerian	
(<i>Communauté algérienne</i> , 1 octombrie 1955)	415

Algeria sfișiată	421
Absentă (<i>L'Express</i> , 15-16 octombrie 1955).....	422
Masa rotundă (<i>L'Express</i> , 18 octombrie 1955).....	424
Conștiința împăcată (<i>L'Express</i> , 21 octombrie 1955).....	426
Adevărata abdicare (<i>L'Express</i> , 25 octombrie 1955).....	430
Motivele adversarului (<i>L'Express</i> , 28 octombrie 1955).....	433
Întii noiembrie (<i>L'Express</i> , 1 noiembrie 1955).....	437
Armistițiu pentru civili (<i>L'Express</i> , 10 ianuarie 1956)	440
De partea armistițiului (<i>L'Express</i> , 17 ianuarie 1956)	444
Apel la un armistițiu civil în Algeria	447
Pentru un armistițiu civil în Algeria.....	448
Afacerea Maisonseul.....	459
Scrisoare către <i>Le Monde</i> (<i>Le Monde</i> , 30 mai 1956).....	460
Guvernați! (<i>Le Monde</i> , 4 iunie 1956)	464
Algeria 1958.....	469
Algeria 1958	470
Algeria nouă.....	476

Albert Camus

Actuale
Cronici (1939-1958)

Ediție îngrijită, traducere din limba franceză, notă
asupra ediției și cronologie de Marina Vazaca

POLIROM
2019

Convorbire despre revoltă¹

Pierre Berger: *Pentru prima dată, după enciclopediști – și după Chateaubriand² –, un intelectual dedică un întreg eseu revoltei, mit etern. Se pare că mulți oameni nu au înțeles sensul acestui eseu. Majoritatea articolelor pe care le-am putut citi au arătat cât de incredibilă este confuzia. Înainte de a merge mai departe, doriți să spuneți aici care sînt articolele care v-au uimit cel mai mult?*

Albert Camus: Nu.

P.B.: *Fără îndoială, reacțiile acestea ale presei nu au fost singurele. Ați primit cu siguranță și scrisori particulare. Vi s-au părut mai judicioase decît articolele din presă?*

A.C.: Da.

P.B.: *În ceea ce mă privește, am avut adeseori ocazia să vorbesc despre Omul revoltat de cînd a apărut. Cu satisfacție vă spun că importanța lui nu a trecut neobservată de majoritatea interlocutorilor mei. Am identificat, de asemenea, multă tristețe în referirile făcute, de îndată ce venea vorba despre criticile publicate. Nu se pune problema să revenim aici asupra polemicii dumneavoastră cu Breton*

1. *Gazette des Lettres*, 15 februarie 1952 (n.a.).

2. Chateaubriand, *Essai historique, politique et moral sur les révolutions anciennes et modernes, considérées dans leurs rapports avec la Révolution française*, publicat prima dată la Londra în 1797.

și cu Patri, dar trebuie să vă spun că amărăciunea prietenilor mei are drept cauză profundă dezmembrarea stângii nestaliniste. Sîntem foarte numeroși cei care am păstrat o amintire decisivă de la serata organizată la Pleyel de Adunarea Democratică Revoluționară în 1948 pentru apărarea artei¹. Erau prezente la tribună toate spiritele pe care eram gata să le urmăm: de la dumneavoastră pînă la Breton, de la Rousset la Sartre, de la Richard Wright la toți ceilalți. Față de alte forțe care ni se păreau descalificate din punct de vedere moral, o asemenea întîlnire era foarte reconfortantă și ne aducea speranță. Au trecut patru ani. Continuăm să îi stimăm pe majoritatea vorbitorilor, dar constatăm că s-au separat. Și mai rău: s-au disociat. Sartre i se opune lui Rousset. Dumneavoastră sînteți în dezacord cu Breton. Și, încă o dată, Breton este în dezacord cu toată lumea. Nu vă temeți că această disociere îi va închide pe prietenii dumneavoastră într-o periculoasă singurătate? La mulți dintre ei, descumpănirea este imensă, trebuie doar să vrem să o vedem. Și am certitudinea că este imposibil să păstrăm tăcerea în fața a ceea ce trebuie să considerăm a fi un pericol.

A.C.: Eu nu constat aceleași lucruri ca dumneavoastră. Eu cred, dimpotrivă, că timpul descumpănirii a trecut. Sînt din ce în ce mai numeroși aceia care refuză mistificările veacului. Sînt din ce în ce mai numeroși aceia care lucrează și creează în tăcere, cu dinții strînși, hotărîți să se construiască și să-și construiască adevărul împotriva forțelor de distrugere. Lupta nu este inegală decît în aparență. Poate că oamenii aceștia vor fi distruși, dar ei nu vor mai fi supuși prostituării. Din clipa aceasta, mișcarea s-a răsturnat, iar crima care se sprijinea pe minciună nu se mai sprijină decît pe sine. Nihilismul, ajuns la capăt, se devo-rează pe sine și se gîtuie cu propriile contradicții. Ne aflăm

1. Vezi *supra*, „Martorul libertății“, p. 203.

în acest punct după care, odată depășit, va urma moartea sau învierea. Am încredere în prietenii noștri cunoscuți și necunoscuți și în forța lor de rezistență. Pariez pentru renaștere. Apoi, teamă îmi este că certurile noastre de scriitori nu au importanța pe care o vedeți dumneavoastră, cu excepția poate a malului stîng [al Senei]¹ și a prietenilor personale. La serata de la Pleyel, scriitorii despre care vorbiți nu și-au ascuns deosebiri de vederi care izbucneau uneori în ceea ce spuneau. Asta nu i-a împiedicat să se întrunească. Vor fi obligați să se adune din nou atunci cînd se va ivi o șansă concretă. Nimeni nu le cere să se iubească: nu merită prea des să fie iubiți. Li se cere să fie consecvenți. Și-apoi, o lume cu diferențe se creează. Dar, firește, nu scriitorii vor crea această șansă. Ei vor contribui doar cu o mică parte, în cel mai bun caz. În orice caz, să nu vă îndoiiți, cartea mea vrea să contribuie la acest lucru.

P.B.: Doresc foarte mult ca o nouă reuniune a acestor oameni să mai fie posibilă. Dacă nu a tuturor, măcar a celor mai mulți dintre ei. În orice caz, amintirea ceasurilor exaltante de la Pleyel mă îndeamnă să pun din nou eterna întrebare: „Ce anume pot să facă intelectualii?”. Mi se pare că trebuie să precizez că nu se pune problema de a ști astăzi ce anume pot ei să facă pentru revoluție, de exemplu, ci pentru a-i ajuta pe oamenii acestui secol să iasă din tiparele lor.

A.C.: Da, ce pot ei să facă? Mai întîi, să se învingă pe sine, desigur. Intelectualii nu au o așa de mare importanță astăzi decît pentru că de două ori în o sută cincizeci de ani au inspirat, iar în al doilea caz au și executat, o mare revoluție. Peste sute de milioane de oameni domnește astăzi guvernarea filosofilor la care tradiția occidentală a

1. Intelectualitatea de stînga, în special reprezentanții ei formați la École normale supérieure, era grupată pe malul stîng al Senei.

visat atît de mult. Dar iată, filosofii nu au figura pe care ne-am închipuit-o. Pentru că, pentru a domni, filosofia a trebuit să treacă pe la poliție, iar acolo și-a pierdut puțin din obiectivitate și din bunăvoință. Cele două forme ale nihilismului contemporan, burghez și revoluționar, au fost lansate de intelectuali. Prin urmare, întrebarea dumneavoastră se reduce la aceasta: „Răul pe care l-au făcut intelectualii (spun foarte clar intelectualii, și nu artiștii) pot ei să-l desfacă?“. Răspunsul meu este da, dar cu condiția: 1. să recunoască acest rău și să-l denunțe; 2. să nu mintă și să știe să mărturisească ceea ce ignoră; 3. să refuze să domine; 4. să refuze, cu orice ocazie și oricare ar fi pretextul, orice formă de despotism, fie și provizoriu¹. Pe aceste baze, adunați cîți oameni veți voi, și oricare-ar fi numele lor. Voi fi și eu printre ei.

P.B.: *Într-un articol consacrat Omului revoltat, publicat după scrisoarea-răspuns la afirmațiile lui Breton, dl Louis Pauwels² sugera că eseul dumneavoastră ar justifica umanismul burghez. Ce părere aveți despre această ciudată acuzație?*

A.C.: Da, am citit acel articol. Fără stimă. Să trecem peste. Autorul aceluia articol este foarte îngrijorat, în teorie cel puțin, în privința nesupunerii și mi-a retras, teamă-mi este, brevetul de revoluționar. Desigur, în același timp a și mințit puțin. Pentru că înseamnă să minți dacă nu spui că una dintre temele esențiale ale cărții mele este critica

-
1. Să adăugăm că nici un acord nu este posibil, nici măcar de dorit, cu cine nu ar accepta fără rezerve o formulă de tipul: nici unul dintre relele împotriva cărora pretinde că luptă totalitarismul nu este mai rău decît totalitarismul însuși (decembrie 1952) (n.a.).
 2. Louis Pauwels, ziarist la *Combat*, *Marie-France*, *Le Figaro*, *Arts*. După criticile aduse de Breton *Omului revoltat*, Pauwels l-a acuzat pe Camus că le oferă argumente celor de dreapta (*Arts*, 21 decembrie 1951) (n.ed.fr.).

moralei formale care se află la baza umanismului burghez. Și tot să minți înseamnă atunci când treci sub tăcere, ca toată lumea, de altfel, referirea mea explicită la sindicalismul liber. Pentru că din fericire există și altă tradiție revoluționară decît a examinatorului meu. Ea este cea care a inspirat eseul meu și nu a murit încă de vreme ce continuă să lupte, ca să dau doar un exemplu, în coloanele unei reviste care se numește *La Révolution prolétarienne*. Mulți dintre oamenii despre care ați vorbit, și care înțeleg că se simt singuri după lectura presei pariziene, și-ar mai recăpăta puțin încrederea dacă ar cunoaște această curajoasă revistă muncitorească.

P.B.: Înainte de a încheia chestiunea relațiilor dumneavoastră trecute și prezente cu unii și cu alții, să constatăm, de asemenea, tăcerea presei comuniste în legătură cu Omul revoltat. Nici cel mai mic atac, nici cea mai ușoară insultă.

A.C.: Poate că e un subiect care nu mai interesează presa comunistă?

P.B.: *Am avut cîteva scurte conversații cu militanți sau paramilitanți. Majoritatea refuzau să vă citească eseul. Alții îi aplicau o asemenea analiză așa-zisă marxistă, încît nu se putea înțelege nimic, în afară de faptul că nu sînt de acord, și că nici nu vor să fie în vreun fel.*

A.C.: Cartea mea tocmai că pune în discuție aspecte importante ale analizei marxiste. Înainte să mi-o aplice ar trebui prin urmare să facă dreptate criticilor mele. Modalitatea convenabilă de a le respinge nu este refuzul de a le citi. Sau să mi se dea dreptate în ceea ce spun. Am încercat să arăt că revoluția secolului XX nu are altă ieșire decît să împingă nihilismul pînă la distrugere universală, sau să-și regăsească adevărata loialitate. Miza este destul de importantă încît să pot să-l parafralez pe Epictet și să spun: „Înjură, dacă ții neapărat, dar citește“. În orice caz, ar fi mai bine pentru mine să fiu înjurat fără să fiu citit, cum s-a întîmplat, nu-i așa?

P.B.: Pentru a justifica mai bine ideea pe care și-o fac despre atitudinea, sau estetica, revoluționară, mulți intelectuali de orientare comunistă se revendică de la Saint-Just, alții, de la Sade sau Choderlos. Nu vi se pare ciudat, în aceste condiții, să se revendice de la niște revoltați atât de flagranți? De altfel, tot ei pretind, la fel, să-i confişte pe Lautréamont, Rimbaud, chiar Baudelaire (din care le place să facă un tehnician al baricadei). Poate că există, în marxismul tradițional, o dialectică destul de eficace și de puternică pentru a arăta că marii revoltați ai Istoriei și ai Literaturii au fost mai cu seamă revoluționari.

A.C.: Modelul de gândire al lui Baudelaire era Joseph de Maistre, care nu detesta nimic mai mult decât baricadele. Saint-Just apăra o morală formală și legalistă care a devenit morala burgheziei, fiind pe drept criticată de Hegel și Marx. Cît despre Lautréamont și antimilitaristul Rimbaud, un regim comunist s-ar vedea obligat să-i reeduce. Cei care își îngăduie asemenea confuzii sînt niște comuniști de salon ale căror prestații ar fi amuzante dacă nu ar fi vorba despre libertatea și sîngele oamenilor.

P.B.: În ceea ce îi privește pe Sade, Rimbaud și Lautréamont, unii mi-au spus că au avut, și încă de mult, aceleași idei ca dumneavoastră, dar că nu au îndrăznit să le formuleze de teamă să nu fie considerați nelegiuți. Vă transmit prin urmare uşurarea și satisfacția lor.

A.C.: Da, știu... Cu toții sîntem așa. E mai ușor să iei cerul cu asalt decît să-i ataci pe zeii mărunți ai modei. Dar vine o zi cînd trebuie să spui că regele e gol. De altfel, abia atunci poți să-l iubești cu adevărat. Cel mai mare omagiu care li se poate aduce acestor creatori este să le refuzi canonizarea. Lautréamont și mai ales Rimbaud nu mi s-au părut niciodată mai mari decît în singurătatea și în adevărul lor, curățați de miturile cu care sînt fardați.

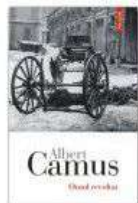
P.B.: În multe texte ale dumneavoastră, în special în cele pe care eu le numesc „jurnalismul moral“, recuzați adeseori logica. Dar nu vi se pare că logica este atinsă în acest

Seria de autor Albert Camus

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

„Știm în prezent că nu mai există insule și că frontierele sînt zadarnice. Știm că într-o lume în accelerație constantă, cînd Atlanticul se traversează în mai puțin de o zi, cînd Moscova vorbește cu Washingtonul în cîteva ceasuri, sîntem obligați la solidaritate sau la complicitate, după caz. Ceea ce am învățat în cursul anilor 1940 este că ofensa adusă unui student din Praga îl afecta și pe muncitorul de la Clichy, că sîngele vărsat undeva pe malul unui fluviu din Europa Centrală avea să fie cauza trimiterii unui țaran din Texas să și-l verse pe al său pe pămîntul munților Ardeni, pe care îi vedea pentru prima dată. Nu era, la fel cum nu mai este, nici o singură suferință izolată, o singură tortură pe lumea asta care să nu se repercuteze asupra vieții noastre de toate zilele. Mulți americani ar vrea să continue să trăiască închiși în societatea lor, care li se pare bună. Mulți ruși ar vrea poate să-și continue experiența etatistă departe de lumea capitalistă. Nu mai pot și nu vor mai putea niciodată să o facă. La fel, nici o problemă economică, oricît de secundară ar părea, nu se poate reglementa astăzi în afara solidarității națiunilor. Piinea Europei este la Buenos Aires, iar mașinile-unelte din Siberia sînt fabricate la Detroit. Astăzi, tragedia este colectivă.“

Albert Camus

În Seria de autor Albert Camus
va apărea:
Omul revoltat

ISBN 978-973-46-7987-4

www.polirom.ro

Carte publicată și în ediție digitală.